

2. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat
a
„Széchényi hársfasor”
Magyar Értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Mezősné dr. Szilágyi Kinga
egyetemi tanár

.....
Budapest, 2013. október 14.
(P. H.)

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Kar

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Dr. M. Szilágyi Kinga
Levelezési cím: Budapest, XI. Villányi út 35-43. 1118
Telefonszám: 482-6291
E-mail cím: kinga.szilagyi@uni-corvinus.hu

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Széchenyi hársfasor (Nagycenki hársfasor)

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☒ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☒ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti értéket tartalmazó értéktár megnevezése

4. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Nagycenk, Hidegség és Fertőboz közigazgatási területén, a cenki Széchenyi kastély és kastélykert tengelyére szervezve (észak-északkeleti irányban) közel 2,3kilométer hosszan nyúlik el a Széchenyi-hársfasor. A fasor telepítése Széchenyi Antal és Barkóczy Zsuzsanna nevéhez köthető, 1750-60 közé datálhatjuk a források alapján. Az eredetileg telepített fák darabszámára vonatkozóan a különböző források eltérő adatokat közölnek, de a Rapaics által említett 600 egyed a közel 2,3 km hosszú alléban a fák 4 öles (7,58 m) ültetési távolságával számolva elfogadható értéknek bizonyul. A két fasor közötti távolság 12 öl (22,75 m) volt. A kettős fasor jellegzetes példája az ún. "allée verte"-nek, melynek közepén gyepmező van, s csak a két szélén tapostak ösvényt.

A nagycenki hársfasor eredetileg ültetett példányai a kislevelű hárs (*Tilia cordata* Mill.) faj egyedei. E faj 150 évnél idősebb példányai már nagyon idősnek számítanak, zárt erdőtársulásokban nem is igen érik meg ezt a kort, parkfaként vagy sorfaként, korhadó ágrendszerükből adódó veszélyességük és csökkenő esztétikai értékük miatt ilyen korokra általában már kivágásra kerülnek. Ennek ellenére a 2011. évi botanikai felmérés szerint az 581 felmért faegyed 59%-a nagy valószínűséggel eredeti telepítésű, vagyis kb. 250 éves. Földváry Miksa és Kaán Károly már az 1930-as években felhívta a figyelmet a nagycenki hársfasor természeti, kultúrtörténeti és kertépítészeti értékeire, mígnem 1942-ben a Magyar Királyi Földművelésügyi Miniszter 80.855/1942. sz. rendelkezésével természetvédelmi területté nyilvánította.

A jelenleg nagycenki hársfasor néven ismert fasor telepítése, története, fenntartása, gondozása közel két évszázadon át a Széchenyi családhoz kötődött. Ezért indokolt a fasort Széchenyi hársfasorként nevezni, és a nemzeti értéktárba való felvétele is ezen a néven javasolt.

5. Indoklás a Magyar Értéktárba történő felvétel mellett, kitérve a nemzeti érték országos jelentőségének bemutatására

Természeti és nemzeti értékünk ez a 18. századból ránk maradt, jelenlegi állapotában még 327 eredeti telepítésű egyed magába foglaló, közel 2,3 kilométer hosszúságú hársfasor. Magyarország számos kiemelkedő jelentőségű dendrológiai értéke közül is a legfigyelemreméltóbbak egyike. Történeti – kultúrtörténeti jelentőségét a Széchényi-Széchenyi családhoz kapcsolódása biztosítja; tájépítészeti és esztétikai különlegessége nem csak monumentalitásából, az egyedi példányok megragadó szépségéből fakad. Ez az allée verte Magyarországon kivételes ritkaságnak számít. Idős fasoraink zöme – még ha eredetileg allée verte volt – ma út menti, közutat, főutat, főutcát kísérő fasor. Ennyire tisztán a kertet a tájba kitágító fasor nincs több hazánkban. (Hasonlóan grandiózus, tájléptékű alkotásnak, allée verte-nek számított az Eszterházi, majd Batthyány-Strattmann család köpcsényi – ma Kittsee - birtokának hársfasora, amely a kastélytól a Duna felé vezetett, fókuszában a pozsonyi várral; ám ezt a fasort a történelem viharai, a határváltozások, művelési ág változások, beszántások elpusztították.) A barokk térszervezés és az évszázadok alatt természeti szépséggé ötvöződő emberi alkotás kettőssége jelenti a kiemelkedő értéket. Természettudományi jelentőségét pedig a dokumentáltan legalább 250 éves egyedek alkotta élő génbank (génalap-tartalék) felbecsülhetetlen kutatási értéke adja. Ennek a rendkívüli, emblemikus jelentőségű nemzeti értéknek a megóvása tudományos, emocionális és anyagi szempontból egyaránt szükséges.

A Széchényi hársfasor botanikai, dendrológiai értéke, a 250 éves génöröksége révén kiemelt fontosságú természeti emlék, természetvédelmi érték, a magyarországi barokk tájépítészet egyedi, grandiózus alkotása, a cenki Széchényi birtok építészeti, kertépítészeti eleme. Kultúrtörténeti jelentősége a Széchényi örökségben rejlik.

6. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

- [1] Bede-Fazekas Á. (2011): A nagycenki hársfasor felvételezése és állapotának értékelése. Workshop, Nagycenk.
- [2] Csima P., Módosné Bugyi I. (2003): A nagycenki hársfasor természetvédelmi kezelési terve. – In: Száz éve született Ormos Imre. Szent István Egyetem Tájépítészeti, -védelmi és -fejlesztési Kar. Budapest. p.78.
- [3] Földváry M. (1934): A nagycenki rezerváció és hársfasor. – Erdészeti Lapok, 73(7): 597.
- [4] Gerzson L. (2011): A nagycenki hársfasor megújításának lehetőségei és módszertana. Workshop, Nagycenk.
- [5] Gerzson L., Szilágyi K. (2011): Egy pusztuló műemlék – A nagycenki hársfasor megújításra vár. – Műemlékvédelem 15(1): 46-56.
- [6] Gerzson L., Szilágyi K. (2011): Gondolatok a nagycenki hársfasor állapotáról és megújításának lehetőségeiről. – 4D 6(21): 2-19.
- [7] Gerzson L., Szilágyi K., Bede-Fazekas Á. (2012): The long term preservation of an 18th century gene bank heritage – Case study of the Széchényi lime tree allée at Nagycenk. Applied Ecology and Environmental Research 10(1): 47-64.
- [8] Kelemen I. (2011): Adatok a cenki kastélykápolna és remeteség történetéhez. – Soproni szemle, A Széchényi család nemzedékei. 2011(2): 149.
- [9] Örsi K. (1976): Nagycenk építéstörténete, – Műemlékvédelem, 20. évf. 1976.(20): 6.
- [10] Örsi K. (1992): Történeti kertek – A magyar kertépítészet legszebb alkotásai. – Ökotáj Kert 1992(2): 6.
- [11] Rapaics R. (1993): Magyar kertek. Magyar Könyvbarátok, Budapest. idézi: G. E. v. Rotenstein (1783): Reisen durch einen Theil des Königreichs Ungarn, im 1763sten und folgenden Jahren. Erster Abschnitt. – In: Bernoulli, Johann: Sammlung kurzer Reisebeschreibungen und anderer zur Erweiterung der Länder- und Menschenkenntniß dienender Nachrichten. IX. Bey dem Herausgeber, Berlin-Leipzig.
- [12] Szilágyi K. (2011): Műhelyvita a nagycenki hársfasor megújításáról. Quo vadis nagycenki hársfasor. Workshop, Nagycenk.

7. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

www.hnm.hu/hu/fooldal/mainPage.php

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

Széchenyi hársfasor.pdf

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

A Magyar Nemzeti Múzeum, Dr. Csorba László főigazgató támogató levele külön dokumentumban csatolva.

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Az 1. mellékletben közölt fényképek és dokumentumok felhasználásához hozzájárulunk.

A felvételek és a vizsgálati dokumentációk a hársfasor 2011. évi helyszíni vizsgálata során készültek, a BCE Tájépítészeti Kar Kert- és Szabadtértervezési Tanszékének munkatársai által. (Szerzők: M. Szilágyi Kinga, Gerzson László, Bede Fazekas Ákos). szerzők a felhasználáshoz hozzájárulnak.